

Sygn. akt I CSK 199/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 stycznia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. W.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Wojewodę (...)

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 15 stycznia 2010 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 8 stycznia 2009 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 1 kwietnia 2008 r. oddalił powództwo J. W. przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...) o zapłatę odszkodowania w wysokości 1 524 588 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Apelacja powoda od tego wyroku została oddalona przez Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 8 stycznia 2009 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że decyzją z dnia 30 czerwca 1976 r. Naczelnik Gminy G. przejął na własność Skarbu Państwa bez odszkodowania gospodarstwo rolne o powierzchni 5,66 ha położone we wsi S. należące do K. W. Odwołanie od tej decyzji

wniósł J. W. – spadkobierca K. W. Decyzją z dnia 30 września 1976 r. Prezydent Miasta W. uchylił zaskarżoną decyzję i przejął na własność Skarbu Państwa bez odszkodowania gospodarstwo rolne, składające się z części o powierzchni 5,66 ha, położonej we wsi S., oraz z części o powierzchni 1,10 ha, położonej we wsi O.

Samorządowe Kolegium Odwoławcze decyzją z dnia 26 czerwca 2006 r. stwierdziło, że decyzje o przejęciu gospodarstwa wydane zostały z naruszeniem prawa, ale nie można stwierdzić ich nieważności z uwagi na nieodwracalne skutki prawne. W dniu 24 listopada 2006 r. J. W. wezwał Wojewodę (...) do zapłaty odszkodowania. Po przekazaniu wniosku, Samorządowe Kolegium Odwoławcze decyzją z dnia 30 stycznia 2007 r. odmówiło przyznania odszkodowania. J. W. wystąpił z powództwem o zapłatę kwoty 1 524 588 zł.

Sąd Okręgowy uznał za zdarzenia stanowiące źródło szkody powoda wadliwe decyzje administracyjne z 1976 r. Według Sądu Okręgowego, decyzje te pozostają w adekwatnym związku przyczynowym ze szkodą, na doznanie której powołuje się powód. Jednak do uwzględnienia roszczenia o naprawienie szkody niezbędne jest udowodnienie nie tylko faktu wystąpienia szkody, ale i jej wysokości. Skoro Skarb Państwa już w odpowiedzi na pozew kwestionował prawidłowość wyliczenia szkody w załączonym do pozwu dokumencie prywatnym – operacie szacunkowym sporządzonym przez rzeczoznawcę majątkowego, to powód - reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika – powinien złożyć wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia wysokości poniesionej szkody. Sąd nie znalazł podstaw do dopuszczenia z urzędu wspomnianego dowodu. Nieudowodnienie wysokości szkody przez powoda uzasadniało oddalenie jego żądania.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że w sprawie nie zaszły szczególne okoliczności uzasadniające dopuszczenie z urzędu dowodu z opinii biegłego (art. 232 k.p.c.).

Powód skargę kasacyjną na wyrok Sądu Apelacyjnego oparł na zarzucie naruszenia art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 232 i 217 § 2 w związku z art. 391 i art. 382 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że złożone do akt ekspertyzy opracowane na zlecenie stron należy traktować jedynie jako wyjaśnienia stanowiące poparcie stanowisk stron. Nawet gdy są one sporządzane przez stałego biegłego sądowego, nie stanowią dowodu, o którym mowa w art. 278 i nast. k.p.c. Gdy

więc zachodzi potrzeba wyjaśnienia okoliczności sprawy wymagających wiadomości specjalnych, sąd powinien dopuścić dowód z opinii biegłego na podstawie właściwych przepisów kodeksu postępowania cywilnego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 kwietnia 2002 r., I CKN 92/00, LEX nr 53932, z dnia 8 listopada 1988 r., II CR 312/88, niepubl., i z dnia 11 czerwca 1974 r., II CR 260/74, LEX nr 8940).

Jeżeli zatem strona dołącza do pisma procesowego ekspertyzę pozasądową i powołuje się na jej twierdzenia i wnioski, ekspertyzę tę należy traktować jako część argumentacji faktycznej i prawnej przytaczanej przez stronę. Gdy strona składa ekspertyzę z intencją uznania jej przez sąd za dowód w sprawie, wówczas istnieją podstawy do przypisania jej także znaczenia dowodu z dokumentu prywatnego (art. 245 k.p.c.). Pozasądowa opinia rzeczoznawcy jako dokument prywatny stanowi jedynie dowód tego, że osoba, która ją podpisała wyraziła zawarty w niej pogląd, nie korzysta natomiast z domniemania zgodności z prawdą zawartych w niej twierdzeń (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2001 r., I PKN 468/00, OSNP 2003 r., nr 8, poz. 197).

Trafnie zatem Sąd Apelacyjny uznał, że moc dowodowa operatu szacunkowego jako dokumentu prywatnego różni się od opinii biegłego. Zawarte w operacie szacunkowym twierdzenia o wartości rynkowej utraconego gospodarstwa rolnego mogłyby stać się podstawą ustalenia wysokości szkody poniesionej przez powoda w razie ich przyznania (art. 229 k.p.c.) albo braku zaprzeczenia przez stronę przeciwną (art. 230 k.p.c.). Zakwestionowanie ich przez pełnomocnika strony pozwanej spowodowało, że potrzebny stał się w celu ustalenia wysokości szkody doznanej przez powoda dowód z opinii biegłego. W związku z tym wymagało w sprawie wyjaśnienia, czy sąd, dysponując złożonym na rozprawie oświadczeniem pełnomocnika powoda, że nie będzie on wnosił o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, powinien skorzystać z możliwości dopuszczenia tego dowodu z urzędu.

Artykuł 232 k.p.c. w brzmieniu ustawy z dnia 1 marca 1996 r. nowelizującej kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 189 ze zm.) stanowi, że strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, sąd może jednak dopuścić także dowód niewskazany przez stronę.

Decyzja o dopuszczeniu dowodu z urzędu nie została jednak pozostawiona do swobodnego uznania sądu. W wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych sytuacjach sąd powinien, gdy jest to – ujmując najogólniej - niezbędne do prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy, skorzystać z możliwości dopuszczenia dowodu niewskazanego przez stronę,

np. w przypadkach dążenia przez stronę do obejścia prawa, podejrzenia prowadzenia przez strony procesu fikcyjnego, rażącej nieporadność strony działającej bez profesjonalnego pełnomocnika, istnienia wysokiego prawdopodobieństwa zasadności dochodzonego powództwa (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2000 r., III CZP 4/00, OSNC 2000, nr 11, poz. 195, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1997 r., III CKN 244/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 52, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 1998 r., III CKN 384/98, LEX nr 34226, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2005 r., III CK 121/05, LEX nr 520050, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2008 r., I CSK 117/08, LEX nr 465904).

W niniejszej sprawie wystąpiły wyjątkowe okoliczności uzasadniające dopuszczenie przez sąd z urzędu dowodu z opinii biegłego w celu ustalenia wysokości szkody. Ma wprawdzie rację Sąd Apelacyjny, gdy twierdzi, że w razie reprezentowania strony przez profesjonalnego pełnomocnika, który nie zgłasza wniosku dowodowego, sąd – z uwagi na eksponowaną obecnie zasadę kontradyktoryjności – z reguły nie ma obowiązku dopuszczenia dowodu z urzędu, nie zwalnia to jednak sądu z badania, czy nie zachodzą wyjątkowe okoliczności uzasadniające odstępianie od ścisłego respektowania zasady kontradyktoryjności i skorzystanie z możliwości przewidzianej w art. 232 zdanie drugie k.p.c.

Stanowisko procesowe pełnomocnika strony powodowej, że nie będzie wnosił o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, popierane także w toku postępowania apelacyjnego, pozbawiło w istocie powoda ochrony prawnej. Wysokość szkody – okoliczność w sprawie zasadnicza z punktu widzenia możliwości uwzględnienia dochodzonego roszczenia odszkodowawczego, pozostała nieudowodniona; jak wiadomo, sam fakt wyrządzenia szkody powodowi nie był kwestionowany.

Jeżeli uzyskanie wiadomości specjalnych zapewnia wyłącznie opinia biegłego, to w braku odpowiedniej inicjatywy dowodowej samej strony niedopuszczenie dowodu z takiej opinii stanowi naruszenie art. 232 zdanie drugie k.p.c., gdy przeprowadzenie przez sąd z urzędu tego dowodu stanowi jedyny sposób przeciwdziałania niebezpieczeństwu oczywiście nieprawidłowego rozstrzygnięcia sprawy, podważającego funkcję procesu. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1999 r. I CKN 223/98, „Wokanda” 2000, nr 3, poz. 7, oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 563/07, LEX nr 408470).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ §1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.